

Nr 194

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående medelsanvisning för iståndsättande av Sydostbrottens fyranläggning; given Stockholms slott den 27 oktober 1961.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

BERTIL

Gunnar Lange

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att 850 000 kronor anvisas för att täcka de merkostnader, som uppstått genom byggnadsras vid Sydostbrottens fyranläggning utanför Umeå. Av beloppet äskas 200 000 kronor under driftbudgetanslaget till säkerhetsanstalter för sjöfarten och 650 000 kronor under motsvarande kapitalbudgetanslag.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet å Stockholms slott den 27 oktober 1961.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för handelsdepartementet, statsrådet Lange, fråga om *medelsanvisning för iståndsättande av Sydostbrottens fyranläggning* samt anför.

Den 2 september 1961 inträffade byggnadsras vid uppförandet av Sydostbrottens fyranläggning utanför Umeå. Vid raset krävdes två människoliv, varjämte omfattande skador uppstod å färdiga delar av anläggningen. — Sjöfartsstyrelsen har i skrivelse den 7 oktober 1961 hemställt om medelsanvisning för att täcka uppkomna merkostnader för fyrbyggnaden. För ändamålet erfordras tillhopa 850 000 kronor, vilket belopp föreslås anvisat å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1961/62. Därvid bör enligt styrelsen 200 000 kronor ställas till förfogande under driftbudgetanslaget till säkerhetsanstalter för sjöfarten och 650 000 kronor anvisas under motsvarande kapitalbudgetanslag. I anslutning härtill erfordras jämväl som avskrivningsanslag 650 000 kronor.

Beträffande fyrbyggnaden vid Sydostbrotten uppges att den utförts inom ramen för de fleråriga upprustnings- och rationaliseringsplaner, vilka legat till grund för styrelsens medelsäskanden under drift- och kapitalbudgetanslagen till säkerhetsanstalter för sjöfarten och vilka successivt redovisats för riksdagen (jfr X ht 1960, s. 204). Anläggningen har kostnadsberäknats till 2 700 000 kronor, varav 725 000 kronor kunnat disponeras från nyssnämnda kapitalbudgetanslag och 1 975 000 kronor av medel, som anvisats för arbetslöshetens bekämpande. Anläggnings- och byggnadsarbetena har pågått under 1960 och 1961 och var vid olyckstillfället i det närmaste slutförda. De genom byggnadsrasen uppkomna skadorna orsakar ytterligare kostnader om 850 000 kronor. Då några möjligheter icke finnes att rymma detta belopp inom ramen för ordinarie anslag och då det är angeläget, att fyrbyggnadsarbetena fullföljes i ett sammanhang, bör särskilda medel anvisas redan under innevarande budgetår. Om så sker, beräknas fyren bli färdigställd till sommaren 1962.

I en till sjöfartsstyrelsens skrivelse såsom bilaga fogad promemoria har en närmare redogörelse lämnats för hittills utförda arbeten å fyranlägg-

ningen. Beträffande omständigheterna vid olyckstillfället har på styrelsens uppdrag särskild expertutredning verkställt av professorn vid tekniska högskolan K. G. Wästlund och överingenjören i styrelsen S. F. Haggård. Det preliminära resultatet av utredningen har redovisats i ett den 5 oktober 1961 dagtecknat utlåtande, vilket jämväl såsom bilaga fogats till styrelsens skrivelse.

Av förstnämnda redogörelse framgår, att fyren utförts som en kasunanläggning i betong. Anläggningen består av två kasundelar, nämligen en nedre bottenkasun och en övre teleskopkasun, vilken inrymmer apparatur och bostäder åt fyrpersonalen. Kasundelarna har gjutits färdiga i land och därefter bogserats ut till fyrplatsen, därvid teleskopkasunen varit nedsänkt i bottenkasunen. Då den senare vid framkomsten bringats på plats, har teleskopkasunen — delvis på hydraulisk väg, genom att bottenkasunen vattenfyllets, och delvis med domkraft — pressats upp i sitt slutliga läge och sedan genom särskilda betongelement gjutits fast vid övre delen av bottenkasunens innervägg. Ifrågavarande hoppgjutning har skett under vatten, medan bottenkasunen ännu varit vattenfylld. Efter gjutningen har viss vattentömning skett ur bottenkasunen. På detta stadium har olyckshändelsen inträffat. Betongelementen har brustit med påföljd att teleskopkasunen rasat ned i bottenkasunen. Vid tillfället har vatten trängt in i teleskopkasunens bostadsutrymmen, vilket varit orsaken till dödsolyckorna.

Beträffande omständigheterna vid raset utmynnar den nämnda expertutredningen i ett konstaterande att en kombination av faktorer medverkat till det inträffade. Det erinras om att de båda kasundelarnas ytter- resp. innerväggar på de ställen där hoppgjutning skett varit försedda med intag, i vilka betongelementen genom särskilda klackar gripit in. I vissa av dessa klackar har cementursköljning ägt rum, vilket medfört nedsatt hållfasthet. Angivna förhållande i förening med det faktum att ett av betongelementen varit behäftat med vissa gjutfel torde ha medverkat till att klackarna brustit, vilket varit den direkta anledningen till olyckshändelsen. Även andra omständigheter kan ha spelat in. Av väderleksförhållandena betingade temperaturförändringar kan sålunda ha medfört vissa icke förutsedda extraspänningar i klackarna. — Enligt utredningsmännen bör med hänsyn till vad som framkommit i ärendet den hittillsvarande tekniken med hoppgjutning av kasundelarna under vatten fortsättningsvis icke tillämpas. I stället förordas andra i utredningen närmare utvecklade förfaringsätt.

Departementschefen

Genom det ras som inträffat i samband med fyrbyggnadsarbeten vid Sydostbrotten utanför Umeå har betydande skador uppstått på den vid tillfället i det närmaste färdigställda fyren. Djupt beklagligt är att olyckshändelsen även krävt människoliv. För de aktuella byggnadsarbetena har en redogörelse lämnats av sjöfartsstyrelsen, som även redovisat det preliminära resultatet av en på styrelsens uppdrag verkställd expertutredning angående orsakerna till det inträffade. För iståndsättning av fyranläggningen har styrelsen hem-

ställt om anvisning av 850 000 kronor på tilläggsstat för innevarande budgetår.

Det må i sammanhanget först konstateras, att den ifrågavarande fyrbygg- naden vid Sydostbrotten är av kasuntyp. Den byggnadsteknik som i detta fall tillämpats har tidigare med framgång kommit till användning vid andra större fyrbyggen längs våra kuster. I princip innebär den att kasundelarna gjuts färdiga i land, varefter de bogseras ut till fyrplatsen för montering. Den ifrå- gavarande tekniken medför stora fördelar. Sålunda uppnås betydande kost- nadsbesparingar samtidigt som de risker till stor del undviks, vilka normalt följer med anläggningsarbeten ute till havs.

Vad beträffar olyckshändelsen vid Sydostbrotten inträffade den i samband med monteringsarbetet vid fyrplatsen, närmare bestämt i det skede då den övre teleskopkasunen förts upp i sitt läge och fixerats vid bottenkasunens öv- re del. Härvid brast de fixerande gjutelementen med påföljd att teleskopkasu- nen rasade ned. Enligt expertutredningen torde en olycklig kombination av omständigheter ha medverkat till det inträffade. Delvis synes de inverkan- de faktorerna haft samband med den teknik, som tillämpats vid hopgjutningen av kasundelarna. Givetvis bör alla åtgärder vidtagas för att förhindra ett upprepan- de. I första hand blir därvid aktuellt för styrelsen att ompröva hit- tillsvarande förfaringssätt i berörda led av monteringsarbetet. Utrednings- männen har också anvisat alternativa metoder, som skulle vara ägnade att förebygga liknande olyckor. — Det må här nämnas, att expertutredningen genom sjöfartsstyrelsens försorg överlämnats till vederbörande polismyndig- het och till arbetarskyddsstyrelsen.

Jag vill i anslutning till det föregående framhålla, att någon risk för en olyckshändelse av här ifrågavarande slag icke föreligger vid de liknande fyr- anläggningar, som redan uppförts. I de färdiga fyrarna vilar sålunda den övre teleskopkasunen på fast underlag genom att bottenkasunen fyllts med betong eller sand. Så skulle även ha skett beträffande Sydostbrottens fyr- byggnad i ett senare arbetsskede.

Vad slutligen angår frågan om medelsanvisning för att täcka uppkomna merkostnader för fyranläggningen delar jag sjöfartsstyrelsens uppfattning, att fyrbyggnadsarbetena bör fullföljas i ett sammanhang. Detta är motiverat såväl av ekonomiska skäl som med hänsyn till angelägenheten ur sjöfarts- synpunkt att anläggningen snarast kommer i drift. Jag är därför ense med styrelsen att medelsanvisning bör ske redan på tilläggsstat för innevarande budgetår. Beträffande storleken av medelsbehovet har jag icke något att erinra mot styrelsens beräkningar. Detsamma gäller vad som förordats i frå- ga om medelsanvisningens fördelning på drift- och kapitalbudgetanslagen till säkerhetsanstalter för sjöfarten.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte förslå riksdagen att å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1961/62 anvisa

a) under tionde huvudtiteln ett reservationsanslag av 200 000 kronor till *Säkerhetsanstalter för sjöfarten*;

b) under statens allmänna fastighetsfond ett investeringsanslag av 650 000 kronor till *Säkerhetsanstalter för sjöfarten*.

Med bifall till vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt förordnar Hans Kungl. Höghet Regenten, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Torbjörn Lindvall